

І. Ф. Харламаў. **Педагогіка**. Мн.: Універсітэцкае, 1996. 511 с.

Значнай падзеяй у педагагічным жыцці Рэспублікі Беларусь з'явілася выданне першага падручніка "Педагогіка" на беларускай мове вядомага беларускага вучонага-педагага І.Ф.Харламава. Новы падручнік па педагогіцы не толькі паглыбляе станоўчыя характарыстыкі папярэдніх вучэбных дапаможнікаў гэтага ж аўтара (1979, 1990 гг.), але і дапоўнены шэрагам новых якасных асаблівасцей.

Гэта перш за ўсё адносіцца да сацыялагічных асноў тэарэтычнага і метадычнага матэрыялу курса. Ён пазбаўлены моладзевых і сацыяльна-палітычнай аднабоковасці, уласцівых нашай педагогіцы ў недалёкім мінулым. Аўтар раскрывае педагагічную тэорыю ў тых аб'ектыўных і суб'ектыўных сувязях і залежнасцях, якія аказваюць значны ўплыў на развіццё і фарміраванне асобы, і ігнараванне якімі скажае прагрэсіўную сацыяльную накіраванасць выхавання. Дзякуючы гэтаму нарматыўны курс педагогікі набывае сапраўды навуковы характар і дастаткова выразную метадычную інструментальнасць для яго выкарыстання на практыцы.

Раней выдзеным дапаможнікам І.Ф.Харламава была таксама ўласціва высокая лагічная стройнасць выкладання матэрыялу і яго навуковае абгрунтаванне. У рэцэнзуемым падручніку названая асаблівасць выкладання атрымала далейшае развіццё. Аўтар, напрыклад, не прымае – і з ім нельга не пагадзіцца – такіх "навацый" у структураванні дапаможнікаў па педагогіцы, калі спачатку выкладаецца тэорыя выхавання, а потым раскрываюцца пытанні навучання. Падобная "перастаноўка" ў асвятленні гэтых праблем супярэчыць сутнасці развіцця асобы і логіцы педагагічнага працэсу.

Змястоўную стройнасць і навуковую глыбіню надае падручніку дакладны канцэптואльны падыход да выкладання тэарэтычнага і метадычнага матэрыялу. У якасці канцэптואльнай асновы выступае прынятая ў навуковай педагогіцы ідэя аб вызначальным характары дзейсных адносін у развіцці і выхаванні асобы. Сутнасць гэтай ідэі, як адзначае аўтар, заключаецца ў тым, што асоба развіваецца і фарміруецца пад уплывам двух асноўных фактараў – дзейнасці і тых адносін, якія складаюцца ў працэсе гэтай дзейнасці.

У шэрагу раздзелаў і глаў І.Ф.Харламаў, бадай, упершыню ў рамках падручніка рэалізаваў праблемна-аналітычны прынцып асвятлення матэрыялу, які раней падаваўся часцей за ўсё ў фармальна-дэфініцыйным ключы. З гэтага пункту гледжання, напрыклад, даволі пераканаўча асвятляецца тэарэтычнае пытанне аб прадмеце

педагогікі. Аўтар удакладняе, што ў якасці гэтага прадмета выступае не выхаванне як дзейнасць (што стала агульнапрынятым у нашай педагагічнай літаратуры), а раскрыццё сувязей і апасродкаванняў паміж развіццём асобы і выхаваннем і распрацоўка на гэтай аснове тэарэтычных і метадычных праблем выхаваўчай дзейнасці.

У праблемна-аналітычным плане раскрываюцца ў падручніку метадалагічныя падыходы да распрацоўкі педагагічнай тэорыі і метадаў выхавання. Асабліва прадуктыўным для практычнай педагагічнай дзейнасці з'яўляецца метадалагічнае палажэнне аб рашаючай ролі самой асобы ў асобасным развіцці. Гэта палажэнне дапамагае зразумець, што сапраўдная сутнасць выхавання заключаецца не ў так званым педагагічным уздзеянні на вучняў, а ў фарміраванні ў іх адпаведнай патрэбнасна-матывацыйнай сферы, ва ўнутраным стымуляванні іх актыўнай працы па самавыхаванні і самаразвіцці.

Усё гэта дазволіла аўтару вывесці курс педагогікі за рамкі ўстойлівых эмпірычных традыцый і агульных дэдуктыўных меркаванняў, якія зводзяць рэальныя праблемы выхавання і навучання галоўным чынам да тэхнікі ўзаемадзеяння настаўніка і вучняў, і прыдаць падручніку тэарэтычную глыбіню.

Той, хто азнаёміцца з гэтым падручнікам, наўрад ці стане папракаць педагогіку ў тым, што яна нібыта разглядае вучня толькі як аб'ект выхавання і не ўлічвае яго важнай ролі ў якасці суб'екта гэтага працэсу. І.Ф.Харламаў падкрэслівае, што выхаванне толькі тады аказваецца дзейсным і эфектыўным, калі выхаванец выступае як дзеючы суб'ект.

Станоўчай ацэнкі заслугоўвае імкненне аўтара падручніка весці выкладанне педагагічнай навукі ў русле яе міждысцыплінарных сувязей і шырокага выкарыстання ідэй філасофіі, псіхалогіі, фізіялогіі і гісторыі педагогікі для паглыбленай сучаснай трактоўкі з'яў навучання і выхавання.

Лагічная стройнасць і навуковая глыбіня падручніка спалучаюцца з яскасцю, прастатой і папулярнасцю выкладання. Багаты ілюстрацыйны матэрыял з вопыту работы школ, а таксама з розных навуковых крыніц і народнай педагогікі не толькі пацвярджае сапраўднасць тэарэтычных палажэнняў, але і істотна ажыўляе змест курса.

У цэлым рэцэнзуемы падручнік вылучаецца высокімі тэарэтычнымі і метадычнымі якасцямі і ўяўляе сабою нарматыўны курс педагогікі. Ён, несумненна, будзе садзейнічаць паляпшэнню прафесійна-педагагічнай падрыхтоўкі студэнтаў універсітэтаў і педагагічных інстытутаў.

А.П.Сманцар